

A MORZSÁK TÁPEREJE

BOGDÁNYI SÁNDOR: *Hallgatni nem arany.*

Forum, Újvidék, 1971.

Végigolvasva lelkiismeretesen Bogdányi Sándor könyvét, ráébred az ember arra, hogy a *Foszlányok*nak nevezett, meglehetősen terjedelmes aforizmagyűjtemény szellemileg leköti ugyan ideig-óráig, de így »egy falásra«, utóbb kifárasztja, s később alig marad meg az emlékezetében valami az olvasottakból.

Miért van ez így? — merül föl a kézenfekvő kérdés.

Nyilván azokat a bő és koncentrált gondolattöredékeket, amelyekből összeáll a könyv, másként kell megközelíteni, elemezni, egyszerűen olvasni. Részben a szórakozni vágyás szándékával, részben éles fülű megfigyelőként, hogy kihámozzuk a sorok között megbúvó, a rafináltan elbújtatott mondanivalót, a valós értelmet.

Időnként, hangulatunktól függően kell olvasgatni ezt a gyűjteményt.

A kötet első, terjedelmesebb részét a *Foszlányok*, a tulajdonképpeni aforizmák, a másodikat pedig a *Félperces novellák* alkotják. Figyelemesebben áttanulmányozva az előbbieket, állíthatjuk ugyan, hogy egésze véve nincs bennük semmi rendkívüli, rendhagyó, vagy éppen különleges. Szórakozva okulunk, jövőnk rá egy-egy keserű igazságra, szíven ütő, társadalmi visszásság magvára. A morzsák összeálló igazsága ez.

A szerző célja és szándéka, ahogy ő maga is megfogalmazza az előszóban: »... minél tömörebben rávilágítani korunk tragikus kérdéseire és jelenségeire.

Mindennapi gyakorlati élet pontos megfigyelései adják a rövid, de éppen rövidségükben tömör, összeálló anyagot, legtöbbször humorral fűszerezve, s kiaknázva a nyelv játékoságának gazdag lehetőségeit. Erre a játékoságra építi jórészt aforizmáit, kétértelmű szavak felhasználásával az azonos, vagy hasonló fogalmak ellentétes értelmű összekapcsolásával, a szóenergiák robbantó erejének alkalmazásával.

Föllelhető gyakran az akasztófahumor, a kendőzetlen megállapítás-sorozat, a bátor odamondogatás. Mindezt emberi tulajdonságokról, időszerű társadalmi ferdeségekről.

Bogdányi kevés szóval akar sokat mondani.

Olykor fölnagyít, mintegy lenceseüveg alatt láttat, közel hozza, máskor eltorzítja az ellentétek kedvéért a valóságot. Már-már groteszkké, ijesztően igazzá válnak szilánkokból mozaikként összerakott mondanivalói.

Igaz, aforizmasorozatában akad nem egy kevésbé frappáns, kevésbé szellemes, vagy megragadó, kevésbé telített gondolat is, amelyet fölöslegesnek, nem odaillőnek érzünk, s amely részben megbontja a kötet egységét, kiegyensúlyozottságát.

Válogathatnánk, kiragadhatnánk néhányat, amelyek mögött hiába keresnénk a mélyebb értelmet, a sikerültekre jellemző ismérveket, de ezúttal inkább idézzünk ízelítőnek a található mondások közül: »Az irodalmi érdekszövetség nem más, mint az írók temetkezési vállalata.« Vagy a kritikáról: »Némely kritikusnak éles az esze, de csak szörszálát tud hasogatni.«

Példák kiragadásával azonban még nem jutunk sokkal közelebb az életismeretét egy-két mondatba sűrítő foszlányok lényegéhez. Ezek — a műfajnak megfelelően — magukért beszélnek: olvasni, elmélyedni, gondolkodni kell rajtuk.

A könyv második részében, a *Félperces novellák*ban teljesebb ki Bogdányi írói éleslátása, jó értelemben vett, balladás művészművészere. A remekbe szabott, ugyancsak sűrített tartalmú kis szatirikus írások — mintegy negyedszáz — a lényeg bogdányis közlésének jellegzetes iskolapéldái. A tömörség, a leegyszerűsítés szándéka, az egyértelműségre való törekvés elve meghatározzák a rövid novellák rendeltetését. A meglepő fordulatok, a jól időzített csattanók, egy-egy élet-

helyzet fölillantásának módja a szerző plasztikus szemléltető erejéről, lelkiismeretességéről, a történetekben élő és alkotó, értékes írói egyéniségről tanúskodnak.

A kötet a maga egészében tetszhet vagy kevésbé tetszhet az olvasónak, (hogy ne mondjam kritikusnak), lehet róla elismerően, vagy elmarasztalóan írni, beszélni, vagy vitázni, táborokra szakadni, de szükségességét megkérdőjelezni, értékét kétségbe vonni fölösleges.

A *Hallgatni nem arany* a maga valóságában így válik teljessé, így válik bizonyos értelemben sajátos értékke változatos és egyre gazdagodó irodalmunkban, figyelmet érdemlő, érett alkotássá.

A szöveg folyamatosságát, illetve az aforizmák kissé fárasztó sorát Szeles Károly karikaturista ötletes illusztrációi egészítik ki. Ezek a »megelevenített« aforizmák kellemes színfoltként, pihentető lélegzetvétélként hatnak az olvasóra.

MOLNÁR CS. ATTILA

LÁZADÓ KEMÉNYKALAP AZ ÉJSZAKÁBAN

TARI ISTVÁN: *Talajvér*.

Híd, 1971. 7–8.

Tari István, a kibontakozó, a legújabb költőnemzedék feltörő egyénisége — lázadó toll az éj sötétjéből.

Perspektív közelítési módja, belső potenciállal töltött képei, sajátos kifejező eszközei a vajdasági atmoszféra új rétegeit segítik kiaknázni, térbeli elrendezettségét síkba redukált vetületekké formálni.

A *Talajvér* című ciklusa pályagrafikonján az eddigi maximum. Minden egyes *Skalpja* egy-egy hiú győzelem a felvetődő problémák felett, a valóság vérző maszkja, melyet a költő a győztes büszkeségével helyezhet a poétika füzérjére. Minden megszerzett *Skalp* egy-egy újabb érintkezési eshetőséget kínál a maszk alá rejtett tényekkel, a jelenel, a jelenbe sűrített lehetőséggel, viszonylattal.

Meg kell említenünk a fekete, a sötét és a tűk, tövisek kísértetiesen visszatérő árnyát. Ez a két alapgondolat szinte bűvópatakként merül alá a sorok árjában, s bukkan fel.

Képet kapunk a fekete számos árnyalatáról. Ez ugyan első hallásra kissé sokszzerűen hat, ha azonban jobban belemélyedünk ennek a színnek a belső felépítésébe, magunk is felismerjük a kínálókozó lehetőségek nagy számát, a fekete

minden színt magába fogadó tulajdonságát — minden eszmény létezésének feltételezhetőségét.

Tartalmaz egy bizonyos szorongást, izgalmat is — hasonlóképpen, mint amikor belépünk egy sötét szobába: nem tudjuk, hova kerülünk, merről érhet bennünket valamilyen külső hatás, nem látjuk a falakat — A TÁVOLSÁGOK A VÉGTELENIG TERJESZKEDNEK —, s ez a varázs mindaddig tart, amíg fényt nem gyűjtünk.

További magyarázat helyett vizsgáljuk meg a másik végletet: a fehérét. A fehér egy abszolút szín, semmi árnyalat, egy átvilágított közege, amelyben semmilyen ismeretlen szennyeződés sem észlelhető. Egy változatlan, egy metafizikai állapot. És tulajdonképpen ez a válasz a miértre. Arra, hogy miért alkalmazta Tari éppen ezt a színt a költemények vázaként. A fekete két tartalmi egysége — az árnyalatgazdagság és az izgalomkeltés — a tökéletesség hatásos komponense.

»Az éj gomostűi« — a csillagok — egy kedvező alkalmat nyújtottak a két motívum (tűk és sötét) láncba fonására. A tű viszont:

*anyám varrógépe
a legtökéletesebb fegyver*

Nem a fegyver erőssége, hatásfoka a fontos, hanem az ellenállás,